

можливостей місцевих органів влади у сфері покращення стану навколишнього природного середовища.

Література:

1. Виконання Державного бюджету України / 2007—2018 / Річний звіт / Державна казначейська служба України. URL: <http://treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=1856352>. (дата звернення 20.10.2019)
2. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2015 рік / [Зубенко В.В., Самчинська І.В., Рудик А.Ю. та ін.]; ІБСЕД, Проект "Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ II) впровадження", USAID: Київ. 2016. 80 с.
3. Мартинюк І. В., Дубовик О. Ю. Утилізаційний збір для неекологічних товарів. *Агросвіт. Науково-практичний журнал*. ТОВ. "ДКС Центр" 2014. № 8. С. 37—42.

Рибка Віталій Олегович

студент 2 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку, ТНЕУ
Науковий керівник – к.е.н., доцент Горин В. П.

ДИСКУСІЙНІ АСПЕКТИ ТРАКТУВАННЯ СУТНОСТІ ТА КРИТЕРІЇВ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНИХ ВИДАТКІВ

Проблема ефективності видатків бюджету з особливою гостротою постала в середині 70-х років ХХ ст. на фоні краху ідей держави загального добробуту. Уряди провідних країн з ринковою економікою, взявши на себе надмірний обсяг соціальних зобов'язань, зіштовхнулись із проблемою різкого гальмування темпів економічного зростання та неконтрольованого збільшення дефіциту бюджету. Це змушувало шукати способи раціоналізації бюджетних витрат й вирішення проблеми «тягаря соціальних видатків», що призвело до сплеску бюджетних реформ. На думку науковців, ці реформи, покликані зменшити обсяг бюджетних видатків та знизити фіскальний тиск на економіку задля підвищення рівня її конкурентоспроможності, сьогодні вкрай актуальні й для нашої країни [4, с. 52]. Як зазначають І. Боярко, Н. Дехтяр та О. Дейнека, недостатня ефективність використання фінансових ресурсів публічного сектору насамперед пов'язана із відсутністю науково обґрунтованих підходів до

визначення і конкретизації складових, основних чинників формування, методів оцінювання та механізмів підвищення ефективності [1, с. 120].

У загальному, під ефективністю розуміють отримання максимального ефекту від вжитих заходів чи проведених операцій. У господарській діяльності ефективність об'єктивно характеризують показники чистого прибутку, рівня рентабельності, чистого грошового потоку. Однак, при оцінюванні ефективності видатків бюджету такі показники застосувати складно, оскільки більшість напрямів використання бюджетних коштів не передбачають отримання вигоди у формі прибутку, а спрямовані на досягнення нематеріального ефекту у вигляді поліпшення якості надання публічних послуг, підвищення рівня життя населення тощо. Це вимагає кардинально іншого підходу до трактування ефективності та вироблення індикаторів її оцінювання.

У науковій літературі поняття ефективність розглядають з різних позицій. Традиційно, під ефективністю розуміють здатність забезпечити результативність заходів, тобто такий ефект від здійснення процесу чи проекту, який визначається досягненням поставлених цілей без огляду на витрати. Відповідно, ефективність використання бюджетних коштів за таким підходом визначається досягненням поставлених у бюджетних програмах завдань з урахуванням обсягу проведених видатків. Такий підхід поділяють І. Чугунов та І. Ігнатюк, які характеризують економічну сутність ефективності бюджетних видатків як сукупність досягнутих результативних показників, котрі відповідають основним цілям та завданням бюджетних призначень із урахуванням обсягу здійснених видатків бюджету, дієвості інституційних перетворень суспільного середовища [5, с. 220].

Традиційний підхід до оцінювання ефективності домінував у радянські часи, він залишається актуальним в наш час в діяльності контролюючих фінансових органів. Витратити кошти у відповідності із визначеними обсягами та на чітко передбачені цілі вважалось априорі ефективним. При цьому оцінювання ефективності не передбачало постановки питання про те, наскільки раціонально були визначені цілі, на які спрямовуються бюджетні кошти, чи були в процесі планування способів їхнього досягнення проаналізовані альтернативні підходи до вирішення проблеми. Відтак, розуміння ефективності бюджетних видатків через поняття їх законного та цілеспрямованого здійснення фактично було

теоретичним прикриттям державного марнотратства та не вирішувало проблеми відірваності складу й структури видатків бюджету від потреб та інтересів суспільства. Тому у сучасних наукових дослідженнях, поряд із законністю використання бюджетних коштів, до сфери оцінювання ефективності видатків бюджету відносять також визначення співвідношення між видатками та одержаними результатами, строки надання послуг та оплати товарних цінностей, придбаних за бюджетні кошти та інші критерії.

В англійській мові для позначення поняття ефективності використовують два терміни «effectiveness» та «efficiency», ідентичні при перекладі на українську мову, але які мають принципову відмінність за змістом та характеризують два ключових підходи до трактування ефективності. Поняття «effectiveness» вказує на ступінь досягнення поставленої мети, тобто наскільки явище/система реалізує те призначення, для чого вона була створена. Натомість, «efficiency» – це поняття, яке характеризує шлях до мети, тобто наскільки раціональним був обраний варіант досягнення необхідного завдання. Таким чином, «efficiency» поглиблює розуміння ефективності, оскільки характеризує, наскільки явище/ система реалізує своє призначення при мінімізації витрат ресурсів/енергії [7].

Зміст поняття «effectiveness» можливо більш точно передати не терміном «ефективність», а скоріше «результативність», оскільки він вказує на здатність явища/системи досягати цілі, яка характеризує його функціональне призначення. На відміну від результату, ефект не завжди пов'язаний із певною діяльністю, його не завжди можливо об'єктивно оцінити чи відслідкувати після закінчення дій. На думку окремих науковців, у випадку із ефективністю використання коштів бюджету використовувати традиційні показники дієвості управлінських рішень за схемою «витрати – випуск», «витрати – результат» недоречно [2, с. 155]. У цьому ракурсі більш прийнятним є порівняння отриманих результатів зі здійсненими витратами.

Системний підхід до трактування ефективності видатків пропонують Я. Сукопова та Є. Бакос, які з цією метою вважають на доречне використовувати методологію «3Е»: ефективність (efficiency), результативність (effectiveness), економічність (economy) [8, с. 330]. Перевагою пропонованого підходу є те, що у ньому наголошено на

необхідності врахування корисності пропонованих бюджетних послуг для їх безпосередніх споживачів – населення, а також наскільки дієвими для досягнення поставлених у бюджетній програмі цілей є заходи, фінансовані за рахунок бюджетних коштів.

У наукових публікаціях з проблематики ефективності використання коштів бюджету до її критеріїв зараховують економічність, продуктивність, результативність та інші. Якщо результативність свідчить про відповідність отриманих результатів призначенню проведених видатків (обґрунтованість використання коштів), то інші два критерії вказують на те, яким чином був отриманий цей результат. Поняття економічності характеризує, який обсяг ресурсів був витрачений на одиницю результату (наскільки економно він був отриманий); поняття продуктивності свідчить про те, який обсяг результату був отриманий в розрахунку на одну витрачену грошову одиницю [6, с. 309].

Однак, досягнення запланованих у бюджетних програмах показників результативності аж ніяк не означає, що бюджетні кошти були використані ефективно. Правило максимізації результату в розрахунку на одиницю витрат у цьому випадку не може бути догмою, оскільки самі завдання бюджетної програми можуть бути визначені не вірно, та й сама програма може бути не актуальною для суспільства. Для прикладу, актуальне для об'єднаних громад питання забезпечення благоустрою території може бути вирішене за допомогою відповідної бюджетної програми, що передбачатиме заснування комунального підприємства, придбання для нього спеціального обладнання та техніки. Такі дії можуть бути здійснені із повним дотриманням вимог економічності, тобто з мінімізацією витрат на придбання техніки і товарно-матеріальних цінностей. Тобто, є усі формальні підстави стверджувати про ефективність використання бюджетних коштів у цьому випадку. Однак, оптимальність обраного шляху для вирішення проблеми благоустрою буде уже не настільки безумовною, якщо оцінити доцільність застосування аутсорсингу, що передбачає укладання між органом влади та зацікавленою бізнес-структурою угоди про надання певних послуг. Цілком ймовірно, що використання аутсорсингу дасть можливість не тільки забезпечити високу якість бюджетної послуги, але й нижчу вартість порівняно із тим випадком, коли орган влади налагодить надання цих послуг комунальним підприємством.

Окреслюючи власну позицію до вибору критеріїв ефективності, вважаємо найбільш вдалим у цьому ракурсі підхід, запропонований авторами посібника «Аналізуємо бюджет: доступно про головне». Ми поділяємо позицію вчених, які стверджують про необхідність розмежування понять законності та ефективності видатків бюджету. На відміну від законності, під власне ефективністю видатків бюджету доцільно розуміти раціональність їх здійснення, що є інтегральною характеристикою дотримання низки критеріїв: дотримання демократичних процедур планування і виконання бюджету; відповідність видатків бюджету суспільним пріоритетам; чітке виконання бюджетних програм і досягнення запланованих результатів; об'єктивна вартість послуг [3, с. 30]. Таке комплексне оцінювання обґрунтованості планування та раціональності здійснення видатків бюджету у відповідності із суспільними пріоритетами, на наш погляд, може сформулювати об'єктивне уявлення про те, з якою ефективністю для суспільства були використані кошти бюджету.

Література:

1. Боярко І. М., Дехтяр Н. А., Дейнека О. В. Ефективність фінансів державного сектору економіки в системі управління соціально-економічним розвитком України: моногр. Суми: Університетська книга, 2012. 165 с.
2. Мазур И., Шапиро В., Ольдерогге Н. Эффективный менеджмент. М.: Высшая школа, 2003. 555 с.
3. Малиняк Б., Горин В., Письменний В. #Аналізуємо бюджет: доступно про головне: посіб.; за ред. Б. Малиняка. Тернопіль: Zazaprint, 2017. 78 с.
4. Радіонов Ю. Д. Проблема ефективності використання бюджетних коштів. *Фінанси України*. 2011. № 5. С. 47-55.
5. Чугунов І. Я., Ігнатюк І. М. Формування видатків бюджету у системі соціально-економічного розвитку країни. *Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди*. 2016. № 28/1. С. 217–226.
6. Яковсон Л. И. Государственный сектор экономики: экономическая теория и политика: учеб. для вузов. М.: ГУ ВШЭ, 2000. 367 с.
7. Adizes I. On Effectiveness and Efficiency and Their Repercussions. URL: http://www.management.com.ua/notes/effectiveness_and_efficiency.html
8. Soukopová J., Struk M. Methodology for the efficiency evaluation of the municipal environmental protection expenditure. Environmental software systems.

Рогальська Мар'яна Василівна

студентка 2 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку, ТНЕУ
Науковий керівник – к.е.н., доцент Карпущин Н.І.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ СПРАВЛЯННЯ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНИХ ПОДАТКІВ В МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ УКРАЇНИ

Загальнодержавні податки і збори встановлюються найвищими органами влади в державі та є обов'язковими до сплати за єдиними ставками на всій території України. Ці податки формують дохідну частину як державного, так і місцевого бюджетів.

Згідно положень Податкового кодексу України до загальнодержавних відноситься наступні податки: податок на прибуток підприємств; податок на доходи фізичних осіб; податок на додану вартість; акцизний податок; екологічний податок; рентна плата; мито.

До місцевих бюджетів України зараховують лише 5 загальнодержавних податки:

- податок на прибуток підприємств;
- податок на доходи фізичних осіб;
- акцизний податок;
- екологічний податок;
- рентна плата.

Важливим законодавчим документом, який регламентує розподіл доходів, в тому числі, загальнодержавних податків між державним та місцевими бюджетами країни є Бюджетний кодекс України (стаття 64 БКУ).

ПДФО – це прямиий, загальнодержавний податок, який стягується з доходів фізичних осіб, отриманих з джерел їх походження в Україні. Основна ставка податку на доходи фізичних осіб становить 18%. Цей податок є основним джерелом доходів місцевих бюджетів України і надходить до загального фонду районних бюджетів, бюджетів ОТГ та міст обласного значення в розмірі 60% і 15% - до обласних бюджетів.

Акцизний податок - це непрямиий податок на споживання підакцизних товарів, що включається до ціни таких товарів. Акцизний податок